

ОСВІТНІ СТУДІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇХ ВИПЕРЕДЖАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

EDUCATIONAL STUDIES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT ENTREPRENEURSHIP AND THEIR ADVANCED DEVELOPMENT

Стрімкі зміни суспільства та національних економік внаслідок розвитку новітніх технологій, інформатизації суспільства, управління підприємництвом та освіти тощо, які набули постійного характеру та значно скоротили час стійкого розвитку підприємницьких структур без їх змін, обумовили зростання потреб підприємців у постійній самоосвіті. Причому потреб, які б задовольнялися негайно, без тривалої пролонгації процесу навчання. Водночас, для сприйняття підприємцями цінностей сталого розвитку, усвідомлення того, що підприємницька діяльність повинна не лише не шкодити довкіллю, а й захищати його, системно-інтегрованому управлінню розвитком підприємництва, як на макро- так і на мікрорівні потрібно створити нові освітні механізми випереджального характеру, які здатні створювати стійкі компетентності, потрібні для досягнення цілей сталого розвитку та зорієнтовані на раніше неохопленими ними області – це соціальне, екологічне, екологоорієнтоване, зелене підприємництво, чисті технології.

Ключові слова: освіта, студії, підприємництво, сталий розвиток, випереджальний розвиток, системно-інтегроване управління, механізм.

Стремительные изменения общества и национальных экономик вследствие развития новейших технологий, информатизации

защиты общества, управления предпринимательством и образования и т.д., которые приобрели постоянный характер и значительно сократили время устойчивого развития предпринимательских структур без их изменений, обусловили рост потребностей предпринимателей в постоянном самообразовании. Причем потребностей, которые доводилось удовлетворять немедленно, без длительной пролонгации процесса обучения. В то же время, для восприятия предпринимателями ценностей устойчивого развития, осознания того, что предпринимательская деятельность должна не только не вредить окружающей среде, но и защищать его, системно-интегрированной управлению развитием предпринимательства, как на макро- так и на микроуровне нужно создать новые образовательные механизмы опережающего характера, которые способны создавать устойчивые компетентности, необходимые для достижения целей устойчивого развития и ориентированы на ранее неохваченными ими области – это социальное, экологическое, экологоориентированное, зеленое предпринимательство, чистые технологии.

Ключевые слова: образование, студии, предпринимательство, устойчивое развитие, опережающее развитие, системно-интегрированное управление, механизм.

УДК 330.1: 658.11

<https://doi.org/10.32843/bses.50-62>

Філіппов В.Ю.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Одеський національний
політехнічний університет

Filippov Volodymyr

Odessa National Polytechnic University

Rapid changes in society and national economies due to the development of new technologies, informatization of society, business management and education, etc., which have become permanent and significantly reduced the time of sustainable development of business structures without their changes, led to growing needs of entrepreneurs in permanent self-education. And the needs that would be met immediately, without prolonging the learning process. At the same time, for entrepreneurs to perceive the values of sustainable development, awareness that entrepreneurial activity should not only not harm the environment, but also protect it, system-integrated management of entrepreneurship, both at the macro and micro levels need to create new advanced educational mechanisms, which are able to create sustainable competencies needed to achieve the goals of sustainable development and focused on previously uncovered areas - is social, environmental, environmentally friendly, green entrepreneurship, clean technologies. The development of organizational and economic mechanism for the functioning of information and innovation digital platforms for sustainable development entrepreneurship should be based on best practices, as well as take into account the lack of an ideal prototype. This proves that such a mechanism should be developed by combining the potential of knowledge and capabilities of digital technologies. To achieve sustainable development, it is necessary to create an educational component of management, which should be proactive, and for this you need to solve a number of tasks: to give a meaningful description of educational studies of sustainable development; identify the principles, methods, functionality and range of participants in educational studies of sustainable development; to establish typical phases of work of educational studios; to form a methodology for training entrepreneurs for training programs. To implement these tasks, it is proposed to do, by creating a digital platform for sustainable development entrepreneurship, the formation of the functionality of its services, which are available to entrepreneurs and their partners around the clock - in the "24/7" mode. The main users of such a platform are self-employed people, micro and small businesses.

Key words: education, study, entrepreneurship, sustainable development, advanced development, system-integrated management, mechanism.

Постановка проблеми. Розробка організаційно-економічний механізму функціонування інформаційно-інноваційних діджитал-платформ підприємництва сталого розвитку, має спиратися на кращі практики, а також враховувати відсутність ідеального прототипу. Це доводить, що такий механізм доцільно розробляти, поєднуючи потенціал знань та можливості діджитал-технологій. Для досягнення сталого розвитку необхідна освітньо-просвітницька складова управління, яка має отримати випереджальний характер, а для цього попередньо потрібно вирішити ряд завдань:

- дати змістовну характеристику освітніх студій сталого розвитку;
- виділити принципи, методи, функціонал та коло учасників освітніх студій сталого розвитку;
- встановити типові фази роботи освітніх студій;
- сформувати методологію навчання підприємців.

Для реалізації цих завдань пропонується зробити, шляхом створення цифрової платформи підприємництва сталого розвитку, формування функціоналу її сервісів, що доступні підприємцям та їх партнерам цілодобово – в режимі «24/7». Головним користувачем такої платформи

бачиться самозайняті особи, мікро- та мале підприємництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Освітній аспект сталого розвитку та підприємництва, окремо та у певних комбінаціях висвітлювали, зокрема: Андрєєва Н.М., Боголюбов В.М. [1], Буркинський Б.В. [2], Герасимчук З.В. [3], Голишева Є.О., Жилінська Л.О. [4], Ілляшенко С.М. [5], Клименко М.О., Коваленко М.А. [6], Степанов В.М., Трофимова В.В. [7], Турчіна С.Г. [8], Філіппова С.В. [9], Фоміна М.В. [10], Харічков С.К. [11], Черкасова С.О., Швець В.Я. [12], Швороб Г.М., Шмідт М. [12].

Їх розробки розвинуло склали сучасний теоретико-методичний базис і методично-інструментальне забезпечення управління підприємництвом та сталого розвитку на макро- і макрорівні в частині визначення понять і категорій, систематизації чинників та завдань, розробки основних наукових підходів та інструментів їх впровадження. Однак одночасно не вистачає розробок щодо формування освітніх студій випереджального характеру за напрямом сталого розвитку підприємництва.

Постановка завдання. Існуючі світові тренди на формування інноваційно-інформаційних економік і сталий розвиток країн утворили для підприємництва нові виклики, які або нові можливості або перепони для його розвитку. Це потребує інших підходів до управління розвитком підприємництвом: системно-інтегрованого управління за імперативами сталого розвитку, створення його інформаційно-інноваційної платформи на колабораційній основі. Отже головним завдання є доведення випереджального характеру освітньої студії підприємництва сталого розвитку, та формування освітньо-просвітницька складової управління сталим розвитком на мікрорівні за допомогою системного характеру шляхом інтеграції кількох складових.

Виклад основного матеріалу. На мікрорівні управління такими механізмами пропонуються

освітні студії сталого розвитку, які доцільно виставити в якості сервісу цифрової платформи підприємництва сталого розвитку. Їх представлено у дослідженні такими блоками, як:

- змістовна характеристика освітніх студій сталого розвитку та їх функціоналу;
- типові фази роботи освітніх студій;
- методологія навчання підприємців для тренувальних програм.

Змістовна характеристика освітніх студій сталого розвитку передбачає визначення їх змісту, прототипів, принципів, методів, кола учасників, функціоналу, формату та технологій (рис. 1).

Освітні студії сталого розвитку – це діджитал-освітній простір випереджального характеру, які здатні створювати стійкі компетентності, потрібні для досягнення цілей сталого розвитку, та зорієнтовані на раніше неохопленими компетентностями області – це соціальне, екологічне, екологоорієнтоване, зелене підприємництво, чисті технології, просвіта цінностей сталого розвитку.

Ідеального *прототипу* для освітньої студії сталого розвитку, як їх бачить автор, не знайдене. Існують платформи, які пропонують навчальні курси зі сталого розвитку мають певні *проблемні моменти*, оскільки:

- зорієнтовані на різні сегменти слухачів, обумовлюючи тим самим необхідність самостійного позиціонування себе в цих групах;
- також, на превеликий жаль, в жодному курсі не зазначене про само зайняте населення та мікропідприємництва, яким складно знайти щось для себе за запропонованими класифікаторами та ознаками навчальних курсів та інших заходів;
- зовсім відсутня інформація про інфраструктурне підприємництво;
- розпорозування уваги, бажання охопити всі прошарки населення та сегменти потенційних слухачів призводить до того, що ресурси насичені великим обсягом інформації, що ускладнює

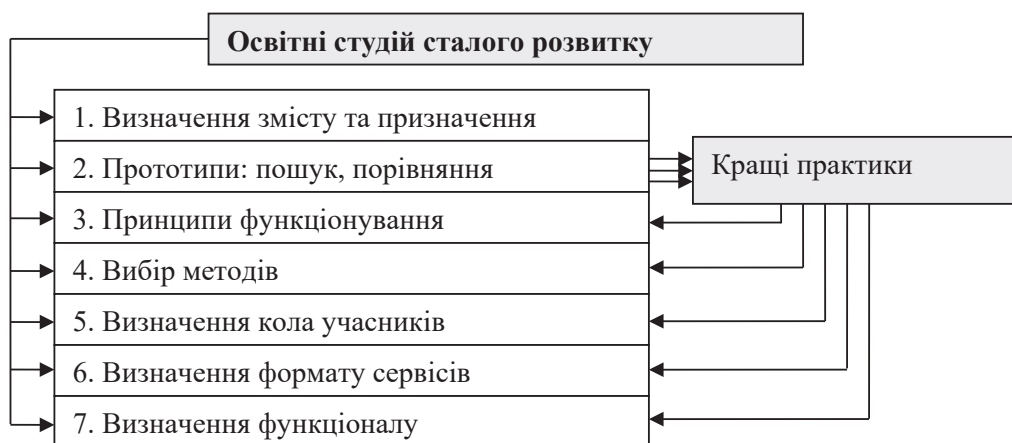

Рис. 1. Змістовна характеристика освітніх студій сталого розвитку

Джерело: власна розробка

практичне застосування освітніх сервісів. Хоча, слід зазначити, що сам формат освітніх модулів є досить зручним, тобто до технологічної платформи принципів зауважень немає.

Як бачимо, для досягнення цілей сталого розвитку потрібно створити нові освітні студії. Для цього необхідно:

– по-перше, переорієнтувати увагу частини суб'єктів управління, що займаються просвітою сталого розвитку, підтримкою на мікрорівні малого та соціального підприємництва, формуванням думки громадського суспільства тощо, саме на *самозайнятність населення та мікропідприємництво*;

– по-друге, створити освітні студії більш прикладного характеру, спрямовані на формування соціально-економічної основи сталого розвитку;

– по-третє, процес формування підприємництва нового типу – підприємництва сталого розвитку – має відбуватися на інноваційній основі, тому виникає необхідність розробити або залучити існуючі просвітні модулі, пов'язані з інновацією, у першу чергу, прикладні, що пов'язані з інноваційним менеджментом.

Принципами освітніх студій сталого розвитку мають стати:

– *практичність знань*, яка досягається постійним використанням емпіричного досвіду, його критичним аналізом, структуризацією і засвоєнням;

– *взаємодія*, яку забезпечують командна робота, постійне спілкування;

– *рівне партнерство*, що передбачає рівність сторін, добровільність прийняття ними певних зобов'язань, обов'язковість виконання укладених домовленостей, паритет комунікативної співпраці;

– *усвідомлення своїх знань та компетенцій*, що забезпечує спілкування. Саме усвідомлення, а не відтворення набутих знань;

– *нова компетентнісна основа*, що передбачає формування нової компетентності «вміти навчатися», яку забезпечує залученість до процедур навчання та самоаналізу.

Методи освітніх студій сталого розвитку також мають бути практичними, зорієнтованими на швидкий результат (рис. 2).

Саме тому їх призначення утворює цикл: інформування – переконання – практичне закріплення. Це дозволяє сформувати перший профіль компетентностей, які мають забезпечити освітні студії сталого розвитку.

Коло учасників освітніх студій сталого розвитку можна визначити як слухачі, що зорієнтовані на самозайнятність, мікро- та мале підприємництво, небайдужі до цінностей сталого розвитку на побутовому рівні. Виділення побутового рівня на етапі дуже важливе, оскільки в цього сегменту не вистачає досвіду, тому для нього освіта має бути простою, зрозумілою, поступовою. Зокрема сервіс «Анкета «Екологічний слід» цифрової платформи сталого розвитку досить просто продемонструє залежність світу від дії однієї людини на прикладах її побутових дій. Для підприємців такий сервіс доречно застосувати на етапах входу та виходу – для первинної перевірки підприємницької ідеї та розробленого потім бізнес-плану щодо її реалізації.

Функціонал освітніх студій сталого розвитку складається з чотирьох взаємозалежних блоків: ресурси для самоосвіти, коучинг, менторство, просвіта цінностей сталого розвитку.

1. Ресурси для самоосвіти потрібно скомпонувати за двома блоками:

– загальні цінності у вигляді простих наочних матеріалів (слайдів, відеороликів);

– кейси та кращі практики підприємницької активності зі сталого розвитку, які доцільно розподілити за сферами економічної діяльності, використовуючи діючий КВЕД

2. Коучинг підприємництва сталого розвитку – це колаборація з надання допомоги підприємцям у досягненні ними конкретних освітніх і професійних результатів з метою поглиблення знань зі сталого розвитку, його можливостей для розвитку підприємництва, покращення якості підприємницької

Рис. 2. Методи освітніх студій сталого розвитку та їх призначення

Джерело: власна розробка

діяльності. З точки зору освітніх студій – цей процес дозволяє підприємцю (майбутньому, діючому) досягти найвищих результатів за допомогою використання потрібних методів, прийомів і сервісів цифрової платформи.

3. Менторство підприємництва сталого розвитку – це взаємодія експерта у формі наставництва, який володіє великим досвідом та досяг значних результатів у цій сфері діяльності, з менш досвідченим початківцем для досягнення останнім більшого розвитку в цій же сфері. Відповідно, ментором соціального підприємництва може бути той, хто має досвід та результатами саме у соціальному підприємстві. Аналогічно щодо екологічного, зеленого, інфраструктурного та інших видів підприємництва.

Розрізняють формальний, природний, однорівневий, ситуативний, супервизорний менторінг та менторство за запитом. Всі згадані види менторства (наставництва) є застосовними для формування функціоналу освітніх студій. Ментором може стати особа, яка сама досягає значних успіхів у підприємницькій діяльності.

4. Просвіта цінностей сталого розвитку передбачає розповсюдження знань та просування ідей сталого розвитку у підприємницькому середовищі як: а) знайомство підприємців з цілями сталого розвитку та б) прикладний аспект їх досягнення на рівні підприємницької діяльності, глобальні та локальні наслідки недосягнення.

Найважливішим показником результативності освітньої студії є усвідомлення, а не відтворення знань, тому серед її форматів не передбачені тести чи екзамени для перевірки знань (виключення: тести для самоперевірки у сертифікаційних курсах). Формати можуть змінюватися за потреби внаслідок розвитку діджитал-технологій, зміни цілі та функціоналу сервісу.

Всі технології освітніх студій сталого розвитку повинні мати *три складові* – переконання, цінності й цілі. Вони ґрунтуються на компетентнісному, діяльнісному і діалоговому підходах, взаємодії досвідченого й недосвідченого. За характером

це – *тьюторські технології*, з яких у освітніх студіях сталого розвитку доцільно застосовувати:

- індивідуальні та групові консультації онлайн та офлайн;
- тематичні тренінги (відкриття підприємницької діяльності, бізнес-планування, створення соціального, екологічного, інфраструктурного підприємництва, вибір бізнес-моделі, застосовної для сталого розвитку);
- формулювання проблемних питань для обговорення онлайн та офлайн;
- інтерактивне навчання зі зворотним зв'язком;
- проектні дослідження, що передбачають залучення самозайнятих осіб і підприємців до робок та аналітичних досліджень;
- кейс-завдання (вирішення реальних проблем підприємництва).

Серед наведених технологій досить розповсюдженої є тренінгові технології, проте у неї є *суттєві недоліки*: вони *непридатні* для: а) подання великого обсягу теоретичного матеріалу (формул, понять тощо); б) великої кількості учасників. Хоча й діджитал-технології сьогодні це дозволяють, ефективність такого тренінгу знижується внаслідок неможливості відтворити якісно зворотній зв'язок зі всіма учасниками; в) для груп неоднорідної різнорівневої загальнотеоретичної підготовленості.

Формування *тематики освітніх студій сталого розвитку* доцільно здійснювати за *п'ятьма категоріями*: дослідницькі, мобілізуючі, експериментальні, оціночні, причасності. Їх застосовність до освітніх студій з проблематики підприємництва сталого розвитку наведено у табл. 1.

Загальними рекомендаціями буде таке:

- кожній освітній сервіс (дистанційний навчальний курс, тренінг, вебінар) повинен мати різні теми, бо це утворюватиме цілісне сприйняття соціально-економічних процесів та явищ, дозволить реалізувати системно-інтегрований підхід до формування компетентностей сталого розвитку;
- єдина структурно-логічна схема знань-вої основи та інструментального забезпечення тематики освітніх студій підприємництва сталого

Таблиця 1

Застосовність типів тем освітніх студій до проблематики підприємництва сталого розвитку

Тип тем	Зміст	Сфера застосування
1. Дослідницькі	Допомога відкрити нові інтереси, знайти нові підприємницькі ідеї;	Вивчення нових видів підприємницької діяльності в інформаційно-інноваційній економіці сталого розвитку, інноваційних технологій і підходів;
2. Мобілізуючі	уточнення дилем, неясності і забезпечення готовності до роботи;	мобілізація ресурсів або резервів на якісні зміни за імперативами сталого розвитку;
3. Експериментальні	акцент на креативності вирішення проблем;	обґрунтування різноманітних нових ідей;
4. Оціночні	оцінювання окремих аспектів підприємництва, підведення підсумків оцінки;	допомога оцінити підприємницькі ідеї, проекти, бізнес-моделі і поставити нові цілі;
5. Причасності	усвідомлення актуальної ситуації «тут і тепер».	Сприйняття цінностей сталого розвитку, інноваційні підходи .

Джерело: власна розробка

розвитку (рис. 3), яка визначає: а) в якості інструментів – освітньо-вимірювальні та управлінські методики, джерела інформації та досвіду, а б) в якості знаннявої основи – теоретичних знань, застосовуваних алгоритмів, професійних компетентностей викладача і консультанта, якого залучено до певного освітнього курсу (освітнього сервісу цифрової платформи);

– теми причасності повинні сформувати сприйняття цінностей сталого розвитку як невід’ємної складової підприємницької діяльності. Для цього пропонується при формуванні освітніх студій використовувати класифікатор Цілей сталого розвитку. Це підвищить соціальну відповідальність підприємців при виборі підприємницької ідеї, виду підприємницької діяльності, додаватиме прозорості та наочності його залученості до процесу забезпечення сталого розвитку;

– *випереджальний розвиток освітніх студій має полягати у випередженні процесів набуття підприємництвом нових якостей та формування підприємництва сталого розвитку.* Цього можливо досягти за рахунок активного інноваційного пошуку в напрямку ідей та технологій рециклінгового виробництва та технологій повторного використання відходів, формування попиту та сфери застосування їх продукції.

До типових фаз роботи освітніх студій відносяться:

– *перша фаза «Ідейний аналіз»* – полягає у розкритті теми тренінгу, вебінару або семінару, створити вільний простір для обміну думками та спостереженнями конкретних проблем і викликів, їх розуміння;

– *друга фаза «Планування та створення ініціатив»* – полягає у оформленні конкретних проектних ініціатив. Разом з досвідченим тренером

учасники прописують свої підприємницькі дії та планують підприємницький проект, отримуючи компетентності проектного менеджменту;

– *третья фаза «Менторство при виконанні розроблених ініціатив»* – полягає у спілкуванні з випускниками освітніх студій підприємництва сталого розвитку задля отримання мотивації шляхом їх порад, знайомства з їхнім досвідом. Результатами фази є: а) для слухачів студії – додаткове джерело знань та компетенцій, б) для ментора – більш глибокий аналіз, відтворення власного досвіду та компетентностей;

– *четверта, остання фаза «Аналізування набутого досвіду, планування подальших дій»* – полягає в аналізуванні набутих знань та навичок, оцінюванні рівня свої компетентностей і компетенцій в різних категоріях, плануванні подальшого навчання або підприємництва.

З таких позицій навчання за освітніми студіями підприємництва сталого розвитку – це безперервний процес вибору та опанування все нових і нових освітніх студій та їх окремих модулів, які повинні розроблятися наперед на основі прогнозування динаміки змін зовнішнього середовища, розпізнавання проблем сталого розвитку, виникнення інноваційних та діджитал-технологій, врахування експертних рішень з підтримки підприємництва сталого розвитку, забезпечуючи тим самим випереджальний характер освіти.

Методологію навчання підприємців для тренувальних програм розкрито на прикладі: 1) загальної характеристики методів, що обрано для двох тренувальних програм – а) інкубації та б) акселерації, та 2) поглибленого висвітлення методології їх проведення.

Рис. 3. Структурно-логічна схема знаннявої основи та інструментального забезпечення тематики освітніх студій підприємництва сталого розвитку

Джерело: власна розробка

В тренувальних програмах інкубації та акселерації передбачається застосування *чотирьох груп методів* для досягнення очікуваних результатів:

– *перша група* – це методи, спрямовані на діагностику ситуації, знайомство з учасниками, встановлення взаєморозуміння: перед початком роботи і в процесі самого тренінгу передбачені діагностичні процедури щодо очікувань учасників, відбору їх у групу, для отримання учасником нової інформації про себе, саморозуміння і саморозкриття; для контролю ефективності тренінгових процедур і тренінгу в цілому;

– *друга група* – це методи, спрямовані на інформаційне забезпечення тренінгу: інтерактивні лекції, презентації, аналітичні блоки кейсів, мотиваційні заходи із залученням досвідчених підприємців;

– *третья група* – це методи групової роботи, де потрібно поділити групу учасників на підгрупи: аналітичні сесії, дискусія, мозковий штурм, організація презентації учасників і закріплення матеріалу;

– *четверта група* – методи зворотного зв'язку тренера і учасників: формалізація правил тренінгу, відповіді на питання, розбір і аналіз виконаних завдань, підбиття підсумків. Індивідуальні консультації онлайн.

Кожен з методів має бути чітко прописаний у таймінгу робочої програми кожного з запланованих освітньою студією або самостійних тренінгів.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, освітні студії підприємництва сталого розвитку набувають випереджального характеру, а освітньо-просвітницька складова управління сталим розвитком на мікрорівні – системного характеру шляхом інтеграції кількох складових:

– випереджальної безперервної розробки нових освітніх студій на результатах аналізу результатів, отриманих за кожної попередньої освітньою студією;

– прогнозування динаміки змін зовнішнього середовища, розпізнавання проблем сталого розвитку, виникнення інноваційних та діджитал-технологій, врахування експертних рішень з підтримки підприємництва сталого розвитку;

– активізації інноваційного пошуку підприємництва, стимулювання народження та інструментальної підтримки первинного оцінювання його інноваційних ідей для вирішення проблем сталого розвитку;

– цілодобової (24 на 7) освітньої підтримки його найбільш вразливого сегмента – самозайнятих осіб, малого та мікропідприємництва саме в напрямку сталого розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Прилипко В.А. Стратегія сталого розвитку : підруч. для ВНЗ. Херсон: Олді-плюс, 2012. 444 с.

2. Буркинський Б.В., Харічков С.К., Купінець Л.Є., Степанов В.М., Андрєєва Н.М. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України : моногр. Одеса: Вид-во ІПРЕЕД НАНУ, 2012. 713 с.

3. Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. Теоретичні основи інституційного забезпечення стимулювання сталого розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2011. № 4. С. 30–47.

4. Жилінська Л.О., Розумчук О.О. Теоретичні аспекти щодо управління розвитком підприємства. *Управління економікою: теорія та практика*. 2014. № 2014. С. 94–106.

5. Ілляшенко С.М., Голишева Є.О., Колодка А.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємства: моногр. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. 360 с.

6. Коваленко М.А., Швороб Г.М. Умови сталого розвитку і формування екологічної компетентності фахівців господарського комплексу регіону. *Економічні інновації*. 2019. № 2/21(71). С. 34–42.

7. Трофимова В.В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 33–37.

8. Турчина С.Г. Управління змінами в контексті стратегічного розвитку підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2016. № 67. С. 11–14.

9. Філіппова С.В., Черкасова С.О. Проблемні аспекти управління процесом зміцнення економічної безпеки підприємств як суб'єктів підприємницької діяльності в умовах забезпечення сталого розвитку економіки України. *Економічні інновації*. 2013. № 52. С. 198–205.

10. Фоміна М.В. Сталий розвиток в умовах глобалізації: протиріччя та чинники. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21/19. С. 39–45.

11. Харічков С.К., Буркинський Б.В., Осипов В.М., Моліна О.В. та ін. Модель сталого розвитку для України: системний підхід, методологія переходу : моногр. Одеса: Вид-во ІПРЕЕД НАНУ, 2012. 59 с.

12. Швець В.Я., Палехова Л.Л., Шмідт М., Палехов Д.А. Партнерство как метод продвижения модели высшего образования для целей устойчивого развития. *Розвиток економічної освіти*. 2015. № 3. С. 146–154.

13. Філіппов В.Ю. Принципи політики переходу України до сталого розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 3/3. С. 236–242.

REFERENCES:

1. Boholiubov, V.M. & Klymenko, M.O. & Melnyk, L.H. & Prylypko V.A. (2012). Sustainable development strategy. Kherson: Oldi-plus, 444. [in Ukrainian]

2. Burkynskyi, B.V. & Kharichkov, S.K. & Kupinets, L.Ye. & Stepanov, V.M. & Andriieva, N.M. (2012). Scientific bases of development of strategy of sustainable development of Ukraine. Vyd-vo IPREED NANU, 713. [in Ukrainian]

3. Herasymchuk, Z.V. & Polishchuk, V.H. (2011). Theoretical bases of institutional support of stimulation of sustainable development of the region. *Rehionalna ekonomika*, 4. 30–47. [in Ukrainian]

4. Zhylynska L.O., Rozumchuk, O.O. (2014). Theoretical aspects of enterprise development management. *Upravlinnia ekonomikoiu: teoriia ta praktyka*, 2014, 94–106. [in Ukrainian]

5. Illiashenko, S.M. & Holysheva, Ye.O. & Kolodka, A.V. (2017). Management of intellectual capital of the enterprise, TOV «Trytoriia», 360. [in Ukrainian]
6. Kovalenko, M.A. & Shvorob, H.M. (2019). Conditions for sustainable development and formation of ecological competence of specialists of the economic complex of the region. *Ekonomichni innovatsii: Zb. nauk. prats.* 2(71) Vol 21, 34–42. [in Ukrainian]
7. Trofymova, V.V. (2010). The concept of sustainable development as a basis for post-industrial development models. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 8, 33-37. [in Ukrainian]
8. Turchina, S.G. (2016). Change management in the context of strategic development of enterprise. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu*. 67, 11–14. [In Ukrainian]
9. Filyppova, S.V. & Cherkasova, S.O. (2013). Problematic aspects of managing the process of strengthening the economic security of enterprises as business entities in terms of ensuring sustainable development of Ukraine's economy. *Ekonomichni innovatsii: Zb. nauk. pracz*, 52, 198–205. [in Ukrainian]
10. Fomina, M.V. (2011). Sustainable development in the context of globalization: contradictions and factors. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 21.19, 39–45. [in Ukrainian]
11. Kharichkov, S.K. & Burkynskyi, B.V. & Osypov, V.M. & Molina O.V. & ... (2012). Sustainable development model for Ukraine: system approach, transition methodology. Odesa: Vyd-vo IPREED NANU, 59. [in Ukrainian]
12. Shvets, V.Ya. & Palekhova, L.L. & Shmidt, M. & Palekhov, D.A. (2015). Partnership as a Method to Promote a Higher Education Model for Sustainable Development. *Rozvytok ekonomichnoi osvity*, Vol. 3, 146–154. [in Russian]
13. Filippov, V.Yu. (2018). Principles of Ukraine's transition to sustainable development policy. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, 3/3, 236–242. [in Ukrainian]